

HOOFSTUK 1

INLEIDING

Soos in die geval van die meeste diersoorte, het die jagluiperd vroeër 'n baie wyer verspreiding geniet. Vanaf die suidpunt van Afrika tot Tunisië in die noorde, deur Saoedi-Arabië, Iran en die grootste gedeelte van die Indiese sub-kontinent het verskeie subspecies van die jagluiperd feitlik ononderbroke in wisselende getalle voorgekom. Maar, ook in hierdie geval het die mens, met sy verdraaide sin van opperheerskappy, sy stempel gelaat. Vandag is die gebied waar die jagluiperd voorkom pateties klein. Tot só 'n mate dat die uitsterwing van hierdie spesie, enkele jare gelede, na blote formaliteit gelyk het.

Merkwaardig egter, is die feitlik universele belangstelling en kommer wat die jagluiperd die afgelope dekade op die mens afgedwing het. Die gevolg hiervan is 'n ongekende bewaringsbewustheid wat onder die mens posevat het. Die jagluiperd het die simbool van 'n bewaringsgedagte geword; 'n daargestelde uitdaging om hierdie spesie van uitwissing te red.

Sommige van hierdie bewaringsprogramme word egter bevaagteken, onder meer die verbod om jagluiperds vanuit Suidwes-Afrika en ander gebiede na plekke van aanhouding oor te plaas. Persoonlike ondervinding getuig daarvan dat waar sulke boere se moeite in die verlede met betaling beloon is, die gevaar bestaan dat vrylopende jagluiperds nou op plase, onder die dekmantel van "skaapvangers", "boosdoeners" en "ongediertes", eenvoudig doodgeskiet word. Alles moet in die stryd gewerp word om te verhoed dat 'n dooie roofdier 'n groter finansiële waarde as 'n lewendige een kry. Ongelukkig bestaan hierdie situasie alreeds ten opsigte van te veel roofdiere.

Die ironie van die aandrangmatige kommer oor die jagluiperd se voortbestaan, is dat hierdie spesie, teenstrydig met die algemene opvatting, nie deur die Internasionale Vereniging vir die Beskerming van Natuur en Natuurlike Hulpbronne ("I U C N"), as 'n diersoort beskryf word wat uitsterwing in die oë staan nie ("endangered"). Weliswaar verkeer die jagluiperd in verskeie geografiese gebiede onder die subminimum-vlak van oorlewing, maar sover dit hulle wye verspreiding betref, word hulle deur die "I U C N" (1976) as 'n kwesbare ("vulnerable") spesie beskryf; dieselfde kategorie wat byvoorbeeld aan die bruinhiëna (*Hyaena brunnea*), wildehond (*Lycaon pictus*) en luiperd (*Panthera pardus*) toegeken word. In der waarheid is daar baie meer diersoorte wat in feitlik onherstelbare en groter gevaar as die jagluiperd verkeer om uit te sterf. Desondanks, moet hierdie stelling nie as 'n gerusstelling vir die jagluiperd se voortbestaan beskou word nie. Daar is wel aanduidings dat vrylopende jagluiperds steeds

in getalle verminder. Die geleentheid moet dus gebruik word om hierdie bewaringgedagte, wat deur 'n intense belangstelling vir die jagluiperd se voortbestaan teweeggebring is, ten uitvoer te bring.

STUDIE-AREAS

Sulke pogings het die afgelope paar jaar geweldige momentum gekry met veral teelprogramme in dieretuine en soortgelyke inrigtings, die hervestiging van jagluiperds in dele waar hulle uitgesterf het en die aanvulling van getalle van kwynende populasies. Die sukses van sulke programme is egter afhanklik van die kennis wat ons van die jagluiperd het.

Hoewel verskeie uitstekende publikasies oor die jagluiperd die afgelope dekade die lig gesien het, ontbreek heelwat inligting nog oor hierdie spesie. Die moontlike konsolidering van reeds bestaande kennis word veral bemoeilik deur die uiteenlopendheid van metodes wat toegepas is om die jagluiperd te bestudeer, asook die ekologiese verskille van die verskillende studie-areas.

Ek vertrou dat hierdie studie 'n bydrae sal lewer om 'n beter begrip van die jagluiperd te vorm en as basis vir verdere studies kan dien. 'n Kennis van die dier in sy natuurlike omgewing is, per slot van sake, van kardinale belang vir die formulering en uitvoering van enige bewaringsprogram.

- (i) Grootblarige bladwisselende bosveld met hoë gras.
- (ii) Comberbosveld.
- (iii) Knoppiesdoring-Maroele bosveld.
- (iv) Gemeenskappe van Dolerietintrusies.
- (v) Mopaniveld.
- (vi) Die Sandveldgemeenskappe van Punda Milla (voorheen Punda Maria) en Waralila.

Vir 'n volledige bespreking oor die klimaat, wildverspreiding en ander ekologiese faktore van die Kruger-wildtuin, sien Van der Schijff (1957, 1958 en 1959) en Piensaar (1963, 1968 en 1969).

In die verhandeling word dikwels na die Nasionale Kruger-wildtuin as slegs die Kruger-wildtuin of die wildtuin verwys.